to be used again in the 16th century when individuals were mostly interred on the hill's highest S part and foot, the burials being made in several layers (Fig. 10).

The investigation's most significant finds should be considered the gilt Salin's style I animal-shaped crossbow brooch (Fig. 11), the silvered and gilt decorated rectangular head of a crossbow brooch (Fig. 12:1), and the copper alloy symmetrical bow brooch (Ger. gleicharmige Bügelfibeln) (Fig. 12:2). These artefacts attest to broad regional trade and exchange ties and speak to the formation of an elite stratum in the region in the late 5th–6th centuries.

Gediminas Petrauskas,
Gytis Piličiauskas

Vilūnų degintinis kapinynas

2020 m. balandį ir liepą–rugpjūtį LNM ir LII archeologinė ekspedicija tyrinėjo Vilūnų degintinį kapinyną (Kaišiadorių r., Kruonio sen.) (1 pav.). Ekspedicijos metu rinkti moksliniai duomenys apie mirusiųjų deginimą viduramžių Lietuvoje, laidojimo būdą ir to meto materialinę kultūrą. Tyrimai vyko 35–50 m į Š nuo tiesiamo LLDJ dujotiekio ir su jo tiesimu nesusiję. Iš viso ištirtas 14 m² plotas (2x2 m dydžio šurfas ir 5x2 m dydžio perkasa), metalo ieškikliu išžvalgyta apie 3500 m² dydžio teritorija (2 pav.). Aptikti radiniai saugomi LNM.

Vilūnų kapinynas yra 500 m į R nuo krašto kelio Antakalnis–Merkinė, 250 m į PV nuo Vilūnų senovės gyvenvietės (UK 22107), 200 m į P nuo Lapainios ir 100 m į Š nuo Melnyčėlės kairiojo kranto, Š–P kryptimi pailgoje apie 170x90 m dydžio, iki 5 m aukščio smėlingoje kalvoje ir jos R šlaite. Kalva apardyta daugelį metų ariant, o geriausiai arimo vagos matomos

1 pav. Vilūnų kapinyno tyrimų akimirka. G. Petrausko nuotr.

Fig. 1. A moment during the investigation of Vilūnai Cemetery.

kalvos aikštelės ŠR dalyje. Istoriniai žemėlapiai leidžia manyti, kad kalva buvo ariama bent jau nuo XIX a. Šiandien kalvos aikštelėje auga jaunos pušaitės, Š, R ir ŠR šlaituose užsėti dobilai, likusi kalvos dalis dirvonuoja (3, 4 pav.). Kalvos aukščiausioje P dalyje driekiasi dujotiekio trasa, artimiausios apleistos sodybos pastatai stovi už 40 m į P nuo laidojimo paminklo.

Kapinyną nuo Kalvių ežero R skiria apie 1,1 km atstumas, tačiau vietovės reljefas, aplinkines akmens amžiaus gyvenvietes (žr. p. 34–38) ir laidojimo paminklą iš R ir PR juosianti drėgna durpėta žemuma liudija, kad praeityje ežeras buvo kur kas didesnis. Į ŠV ežeras galėjo tęstis iki 1,2 km, o į V – iki 1,4 km toliau šiandieninės kranto linijos. Nors kapinynas ir šalia esančios akmens amžiaus gyvenvietės buvo įrengtos buvusio ežero salose, norint atsakyti, ar Vilūnuose laidojant mirusiuosius kalvos R ir PR papėdėse tyvuliavo ežero vanduo, būtini išsamūs gamtamoksliniai tyrimai.

2020 m. BRIAI tyrėjų grupei (G. Zabiela) dujotiekio trasos vietoje pradėjus plačius kapinyno (senkapio dalies) tyrinėjimus, kalvos aikštelėje ir Š papėdėje aptikta perdegusių ir apsily-

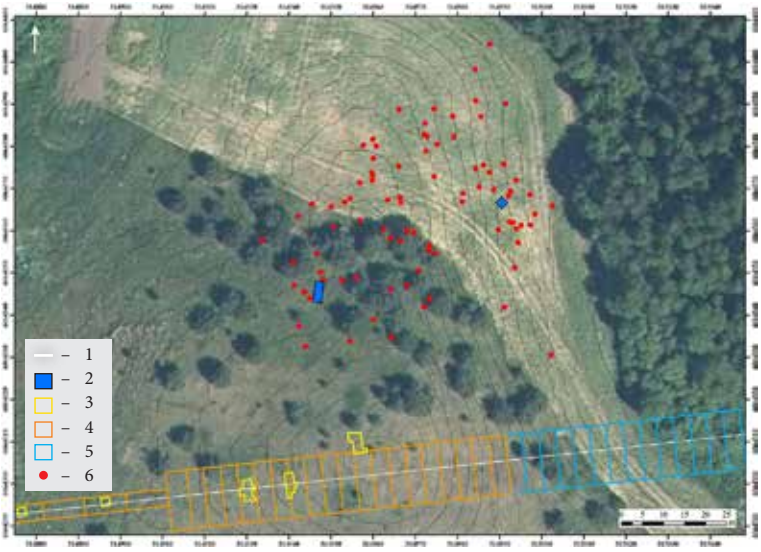

2 pav. Vilūnų kapinyno situacijos planas: 1 – dujotiekio ašis; 2 – 2020 m. degintinio kapinyno tyrimai; 3 – 2020 m. balandžio mėn. T. Rimkaus tyrimai; 4 – 2020 m. liepos–rugpjūčio mėn. G. Zabielos ir T. Rimkaus tyrimai; 5 – 2020 m. G. Piličiausko tyrimai; 6 – radiniai. G. Petrausko brėž.

Fig. 2. Situation plan of Vilūnai Cemetery: 1 – the gas main; 2 – 2020 investigation of the cremation cemetery; 3 – April 2020 investigation by T. Rimkus; 4 – July–August 2020 investigation by G. Zabiela and T. Rimkus; 5 – 2020 investigation by G. Piličiauskas; 6 – finds.

džiusių degintinių kapų radinių (žr. p. 225–230). Be to, kapinyną nuolatos kasinėjo vietos metalo ieškotojas. Tarp jo surastų degintinių kapų radinių minėtini įmoviniai ietigaliai, miniatiūriniai kirveliai, įtveriamieji peiliai, skustuvai, pasaginės segės pintu lankeliu ir daugelis kitų dirbinių. Taigi kalvos P papėdėje archeologų aptikti griautiniai kapai (pavienių kaulų fragmentų taip pat pastebėta kalvos aikštelėje), metalo ieškikliu jos aikštelėje ir papėdėje surinkti degintinių kapų radiniai liudijo, kad Vilūnuose laidoti ir sudeginti, ir nedeginti mirusieji.

Šurfas 1 tirtas dobilais užsėtos kapinyno kalvos R papėdėje, metalo ieškikliu aptikto degintinių kapų radinių telkinio vietoje. Paviršiuje plytėjusiame pilkšvo priesmėlio armens sluoksnyje rastas molinis dvigubo nupjauto kūgio formos verpstukas (5 pav.), 2 lipdytos (iš jų viena brūkšniuotu paviršiumi) ir viena apžiestos keramikos šukė, taip pat 40 titnago radinių: 23 nuoskalos, 11 skelčių, 2 gremžtukai, 2 žaliavos gabalėliai, ašmenėlis (?) ir mikrorėžtukas. Iš surastų titnago radinių 9 perdegę laužavietėje. Degintinių kaulų šurfe surinkta 32,65 g (115 vienetų), tačiau dr. Justinos Kozakaitės atlikti antropologiniai tyrimai leido nustatyti tik smulkius ilgųjų kaulų diafizių fragmentus (tarp kaulų buvo įsimaišęs vienas nedegęs gyvūno kaulo gabalėlis).

Apie 20 cm gylyje (H_{abs} 92,40–92,64 m) armenyje išryškėjo 4 ŠV–PR kryptimi orientuotos 9–32 cm pločio arimo vagos, užfiksuota ariant paskleistų angliukų telkinių. Arimo vagos armenyje išsiskyrė tamsesnio degėsingo priesmėlio užpildu, kai kur pastebėta šviežiai nupjautų ražienų likučių. Sijojant vienos iš

3 pav. Vilūnų kapinyno kalvos aikštelė iš paukščio skrydžio (iš P). G. Grižo nuotr.

Fig. 3. Overhead view (from the S) of the hilltop of Vilūnai Cemetery.

4 pav. Vilūnų kapinyno kalvos R šlaitas iš ŠR. G. Petrausko nuotr.

Fig. 4. The E slope of the Vilūnai Cemetery hill as seen from the NE.

arimo vagų užpildą, aptiktas diržą ar dirželį puošęs vario lydinio spurgelis.

Gelsvo smėlio įžemyje 30–35 cm gylyje (H_{abs} 92,40–92,53 m) užfiksuoti ŠR–PV kryptimi pailgos netaisyklingos keturkampės 84x58 cm dydžio *degintinio kapo 1* duobės su ryškiu degintinių kaulų telkiniu kontūrai. Duobę iš R ir P pusių tarsi įrėmino du 20x16x 11 cm ir 19x16x9 cm dydžio akmenys, jos ŠV

5 pav. Dvigubo nupjauto kūgio formos verpstukas. G. Petrausko nuotr.

Fig. 5. A truncated biconical spindle whorl.

0 3 cm

6 pav. Degintinis kapas 1 iš PV. G. Petrausko nuotr.
Fig. 6. Cremation 1 as seen from the SW.

kampe užfiksuota netaisyklinga 12 cm skersmens neaiškios paskirties degėsinga dėmė (6 pav.). Kapo duobė ištęsto dubens formos, į įžemį įgilinta vos 8 cm, jos užpildas – pilkšvas degėsingas smėlis. Preparuojant duobę, jos V dalyje aptikta ŠV–PR kryptimi vertikaliai įkasta 36 cm ilgio, 5–10 cm pločio pušinė lenta (dugnas pasiektas H_{abs} 92,38 m lygyje; medienos rūšį nustatė dokt. Kęstutis Peseckas). Sprendžiant iš slūgsojimo padėties, lenta yra sudėtinė degintinio kapo dalis, tačiau tikslus medinės konstrukcijos tipas ir paskirtis lieka neaiškūs. AMS ^{14}C metodu ją datavus, gauta 901–1149 m. data (1027±30) (FTMC–UU26–40).

Kapo duobės viduryje 21x15 cm plote buvo sudėti 8 perdegę geležiniai dirbiniai: 2 pentiniai plačiaašmeniai kirviai, 2 sulenkti įtveriamieji peiliai, į dvi dalis perlaužtas įmovinis juostinis ietigalis, dar vienas pusiau sulenktas tokio paties tipo ietigalis, skustuvas ir uždaras lęšio pavidalo skiltuvas. Į R, P ir V nuo šio telkinio surastas dar vienas įtveriamasis peilis, skustuvas, apskritas kamanų apkalas su grandele, žvejybos kabliukas ir vinutė nuo ietigalio įmovos (?). Šalia buvo pabirę daug vario lydinio papuošalų: rombo formos kabučių vėrinio dalys (išlikę 9 pilni ir sulūžę kabučiai su organikos likučiais), į dvi dalis sulaužyta pasaginė segė masyviais gyvuliniais galais, sulankstytos skardinės segės su atbraila dalys, 3 sulūžusios apyrankės platėjančiais galais, žiedas pinta priekine dalimi ir neaiškaus susilydžiusio papuošalo fragmentas. Be to, kape aptiktos 2 apžiestos keramikos šukės, 2 titnago nuoskalos (iš jų viena perdegusi) ir skeltė.

Daugelis kapo įkapių perdegusios, apsilydžiusios (perdegimo žymių nėra tik ant apskritos skardinės segės), sulankstytos ar kitaip sugadintos. Skirtingose kapo vietose surastos pasaginės segės dalys – pintas lankelis ir masyvus stilizuotas raguotos būtybės pavidalo galiukas, kaip ir daugelis kitų radinių, liudija, kad įkapės buvo sulaužytos dar iki joms patenkant į laidotuvių laužą. Remiantis surastais radiniais, degintinis kapas datuojamas XIV a., o tarp kitų dirbinių pabirę apskritos skardinės segės su atbraila fragmentai leidžia kapą skirti šio amžiaus antrai pusei. Taigi degintiniame kape aptiktos pušinės lentos AMS ^{14}C data (X–XII a. I pusė) ir tipologinis kapo datavimas tarpusavyje nekoreliuoja. Santykinai ankstyvą medienos datą galėjo nulemti „senojo medžio“ efektas. Be to, iki galo nėra aišku ir tai, kokį vaidmenį šioje vietoje atlieka ^{14}C kalibracinėje kreivėje XIII a. II pusėje – XIV a. pastebimas suplokštėjimas.

Kapo duobėje surinkta 15,7 g medžio anglies (neskaičiuojant medinės konstrukcijos), 37,82 g degintinių kaulų (351 vienetas); prie vieno iš kauliukų buvo prisilydęs vario lydinio lašas. Degintiniai kaulai pilkos, pavieniai kreminės spalvos, didžiausi fragmentai siekia 3 cm. Antropologinių tyrimų metu nustatyti smulkūs kaukolės skliauto ir slankstelių kūnų fragmentai. Remiantis slankstelių apofizinių žiedų sukaulėjimu, kape buvo palaidotas sudegintas vyresnis nei 25 m. amžiaus nenustatytos

0 3 cm

7 pav. Pasaginė segė platėjančiais galais. G. Petrausko nuotr.

Fig. 7. A penannular brooch with flaring terminals.

0 3 cm

8 pav. Apžiestų puodų pakraštėliai. G. Petrausko nuotr.

Fig. 8. The rims of partly thrown pots.

lyties mirusysis.

Perkasa 1(22) tirta dirvonuojančioje kapinyno kalvos aikštelėje, 44,8 m į PV nuo šurfo 1, metalo ieškikliu aptikto degintinio kapo vietoje. Radiniai ir degintiniai kaulai perkasoje daugiausia telkėsi 26–45 cm storio pilkšvo priesmėlio armens ir iki 21 cm storio gelsvai pilkšvo priesmėlio, kiek mažiau – gelsvo smėlio sluoksnyje. Iš viso šiuose sluoksniuose surastas 41 ypatusis radinys: 5 vytinių antkaklių lankelių dalys, pasaginė segė platėjančiais galais (7 pav.), apsilydęs tokio paties tipo segės fragmentas ir dar 3 pasaginių segių dalys, 2 apyrankių siaurėjančiais galais ir 6 neaiškaus tipo apyrankių fragmentai, žiedo pinta priekine dalimi ir neaiškaus tipo žiedo dalys, žvangutis, LDK Kazimiero Jogailaičio denaro gabalėlis, įvijėlė, ylos (?) įkotės gabalėlis, apdegusi liejimo formos (?) dalis ir 16 smulkių dirbinių fragmentų (iš jų 3 sidabriniai).

Perkasoje aptiktos 47 apžiestos, 15 lipdytų (iš jų 5 brūkšniuotu paviršiumi) ir 5 žiestos keramikos šukės (8 pav.), 16 molio tinko gabalėlių (bendro 30,41 g svorio) bei 312 titnago radinių (iš jų 48 perdegę). Tarp pastarųjų minėtinos 232 nuoskalos, 45 skeltės, 14 gremžtukų, 6 skaldytiniai, 4 neaiškūs dirbiniai, 3 žaliavos

0 3 cm

9 pav. Titnago radiniai: 1 – grandukas; 2 – yla; 3 – perforatorius; 4 – rėžtukas. G. Petrausko nuotr.

Fig. 9. Flint finds: 1 – a spokeshave; 2 – an awl; 3 – a perforator; 4 – a burin.

fragmentai, 2 grandukai, ašmenėlis, yla, mikrorėžtukas, perforatorius, rėžtukas ir trapecija (9 pav.). Dar 170 smulkių keramikos ir 308 titnago žaliavos gabalėliai (bendro 147,61 g svorio) į radinių sąrašą nebuvo įtraukti. Degintinių kaulų surinkta 215,82 g (2164 vienetai), o tarp atpažintų kaulų buvo smulkių kaukolės skliauto (ir smilkinkaulio?), danties šaknies ir ilgųjų kaulų diafizių fragmentų. Išskirtinas perkasoje surastas nedegęs suaugusio mirusiojo kairės pusės šokikaulis ir degęs gyvulio kaulo fragmentas.

Gelsvai pilkšvame priesmėlyje 42–46 cm gylyje (H_{abs} 96,14–96,18 m) užfiksuotos 4 ŠV–PR kryptimi orientuotos 5–17 cm pločio arimo vagos, o perkasos P dalyje gelsvame smėlyje

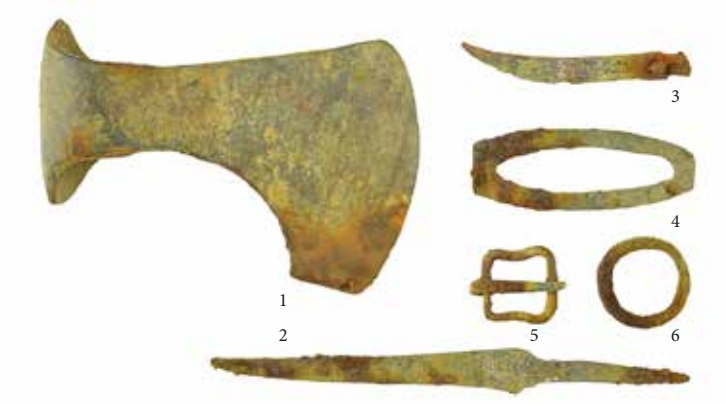

10 pav. Degintinio kapo 2 įkapės: 1 – pentinis plačiaašmenis kirvis; 2 – įtveriamasis peilis; 3 – skustuvas; 4 – skiltuvas; 5 – sagtelė; 6 – grandis. G. Petrausko nuotr.

Fig. 10. Grave goods from cremation 2: 1 – a broad axe; 2 – a push-tang knife; 3 – a razor; 4 – a fire striker; 5 – a small buckle; 6 – a loop.

37 cm gylyje (H_{abs} 96,23 m) išryškėjo Š–P kryptimi pailgos ovalios 50x28 cm dydžio *degintinio kapo 2* duobės kontūrai. Duobė ištęsto dubens formos, į gelsvą smėlį įgilinta 8 cm, užpildas – pilkšvas degėsingas smėlis. Kapo įkapes sudarė: pentinis plačiaašmenis kirvis, įtveriamasis peilis, skustuvas, uždaras skiltuvas, keturkampė profiliuota sagtelė, grandis ir 2 smulkūs keramikos fragmentai (10 pav.). Įkapės buvo kompaktiškai sukrautos nedidelėje krūvelėje, jos viršuje paguldytas kirvis (rankena buvusi nukreipta į PV). Visos įkapės geležinės ir, išskyrus grandį, perdegusios laužavietėje.

Kapo duobėje surinkta 29,83 g degintinių kaulų (281 vienetas). Kaulai kreminės spalvos, didžiausias fragmentas siekia 3 cm, tačiau antropologinių tyrimų metu daugiausia atpažinti tik ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Pagal šlaunikaulo galvutės dalį nustatyta, kad kape buvo palaidotas sudegintas apie 15–20 m. amžiaus nenustatytos lyties mirusysis.

Pabaigoje minėtina tai, kad perkasos Š dalyje 85–89 cm (H_{abs} 95,71–95,75 m) ir V dalyje 88–92 cm gylyje (H_{abs} 95,68–95,72 m) balkšvo smėlio įžemyje išryškėjo dviejų stačiakampių griautinių kapų duobių kontūrai. Duobės su nedideliais nuokrypiais orientuotos V–R kryptimi, nemaža jų dalis išėjo už perkasos ribų. Kapai liko nepreparuoti, jų tyrimai atidėti kitiems metams.

Siekiant nustatyti preliminarią Vilūnų kapinyno teritoriją ir chronologiją, apibrėžti galimas būsimų tyrimų vietas, archeologinių tyrimų metu daug dėmesio skirta kalvos žvalgymams metalo ieškikliu. Jie daugiausia aprėpė dirvonuojančią ir pušimis apaugusią kalvos Š dalį, taip pat dobilais užsėtą kalvos R ir ŠR papėdę. Iš viso apie 70x35–75 m dydžio plote aptikta 90 ypačiųjų radinių. Didžiausią žvalgymų radinių grupę sudaro papuošalai: 9 pasaginės segės ir jų dalys (dviejų segių gyvuliniai galai masyvūs, stilizuoti) (11 pav.), 8 pastorinta priekine dalimi, skardiniai paplatinta ir rombo formos priekine dalimi, vyta priekine dalimi, signetinis ir su iškritusia akute žiedai (12 pav.), 8 žvangučiai, 7 apyrankių fragmentai, sidabrinės vytinės antkaklės lankelio dalis, rombo formos kabutis ir 3 neaiškių papuošalų fragmentai.

Buities reikmenų grupei skiriami 2 skustuvai vario lydinio rakto rombo formos ranke-

nėle ir dar 5 neaiškaus tipo raktų fragmentai. Atskirai minėtinos žvalgant aptiktos monetos: LDK Žygimanto Senojo pusgrašis, 5 sulipę LDK Žygimanto II Augusto denarai ir Rusijos imperijos Aleksandro II 1875 m. 1 kapeika. Aprangos detalėmis laikomos dvinarė keturkampė ir profiliuota sagtys, profiliuota sagtelė, keturkampis diržo kutas (?), 2 diržą ar dirželį puošę spurgeliai, 2 apskritos geležinės grandys ir apsilydęs diržo skirstiklį primenantis dirbinys. Ginkluotė sudaro nežymią dirbinių dalį – žvalgant kapinyną rastas įmovinis juostinis ietigalis, dar vieno ietigalio įmova ir 2 plunksnų dalys. Darbo įrankiai – tai įtveriamasis peilis, 2 peilių fragmentai ir uždaro skiltuvo (?) lankelio dalis. Be to, atskirai minėtini 6 keturkampiai, keturkampiai profiliuotomis ataugomis, stačiakampiai ir stačiakampės lazdelės pavidalo vario lydinio apkalai (13 pav.), kaltinė vinis, 15 vario lydinio ir 2 sidabrinių dirbinių fragmentai (daugelis susilydę) bei neaiškaus kaulinio dirbinio smaigalys.

Žvalgymų metalo ieškikliu rezultatai atskleidė, kad kapinynas apima ne tik kalvos aikštelę, bet ir jos R bei ŠR papėdę. Visgi klausimas, ar laidojimo paminklas tęsiasi į Š, ŠV ir V nuo kalvos, lieka atviras – šiomis kryptimis tyrimai nebuvo rengiami. Ekspedicijos metu liko nežvalgyta kalvos aikštelės P dalis arčiau dujotiekio trasos, tačiau sprendžiant iš čia surengtų tyrimų rezultatų, kalvos Š dalyje įrengti degintiniai kapai ir jos P pusėje plačiai tyrinėti griautiniai kapai priklauso vienam ir tam pačiam laidojimo paminklui. Iš žvalgant aptiktų radinių 38,9 % (35 iš 90) yra su perdegimo žymėmis arba visiškai susilydę, tačiau tarp laužavietėje perdegusių ir ugnies nemačiusių dirbinių, taip pat atskirų tipų radinių paplitimo aiškesnių dėsningumų nepastebima.

Daugelis žvalgant aptiktų radinių kilę iš viduramžių degintinių kapų arba jų ryšys su

11 pav. Pasaginių segių masyviais stilizuotais gyvuliniais galais dalys. G. Petrausko nuotr.

Fig. 11. Parts of penannular brooches with massive, stylised-animal terminals.

12 pav. Žiedai: 1 – pastorinta priekine dalimi; 2 – vyta priekine dalimi. G. Petrausko nuotr.

Fig. 12. Rings: 1 – with a thickened bezel; 2 – with a twisted wire bezel.

13 pav. Vilūnuose aptikti geležiniai ir vario lydinio apkalai. G. Petrausko nuotr.

Fig. 13. Iron and copper alloy fittings discovered at Vilūnai.

mirusiųjų deginimu yra spėjamas. Vis dėlto kai kurie XVI–XVII a. dirbiniai, kaip antai Žygimanto Senojo pusgrašis, sulipę Žygimanto II Augusto denarai ir žiedas iškritusia akute iš kapinyno kalvos ŠR dalies, taip pat skardinis rombo formos priekine dalimi ir signetinis žiedai, laikomi senkapyje palaidotų nedegintų mirusiųjų įkapėmis. Dar kiti radiniai – profiliuota lieta papuošalo plokštelė, vario lydinio skardos fragmentas, profiliuota sagtis, carinė moneta ir kaltinė vinis – su mirusiųjų laidojimu Vilūnuose nesusiję.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad archeologiniai tyrimai suteikė vertingų duomenų apie Vilūnų degintinį kapinyną, jo chronologiją ir stratigrafiją. Jie leido nustatyti preliminarų kapinyno dydį ir laidojimo raidą. Remiantis šių ir dujotiekio trasoje atliktų tyrimų rezultatais, galima teigti, kad kapinyno kalvos Š dalyje, R ir ŠR papėdėje buvo laidojami sudeginti, o kalvos P pusėje – nedeginti mirusieji. Vis dėlto perkasoje užfiksuotos dvi griautinių kapų duobės, kalvos ŠR dalyje pabirę pavieniai griautinių kapų radiniai pirminę išvadą apie laidojimo slinktį P kryptimi gali kiek pakoreguoti. Atsakyti į klausimą, ar kapinynas tęsėsi į Š, ŠV ir V nuo kalvos, kol kas trūksta duomenų.

Vilūnų kapinyno degintinių kapų horizontą išskiria degintiniai kaulai, perdegusios, susilydžiusios ir ugnyje nebuvusios įkapės, lipdytos, apžiestos ir žiestos keramikos šukės. Šurfe 1 šis horizontas apėmė 25–35 cm storio armens (pilkšvo priesmėlio), perkasoje 1 (22) – 33–55 cm storio armens (pilkšvo priesmėlio) ir gelsvai pilkšvo priesmėlio sluoksnį. Degintinių kapų horizonte išsiskyrė du degintiniai kapai: pirmajame buvo palaidotas vyresnis nei 25 m. amžiaus, antrajame – 15–20 m. amžiaus mirusysis.

Tyrimų metu surinkta 320,22 g degintinių kaulų (2920 vienetų), iš kurių 70,47 g (466 vienetai) rasti šurfe 1, 245,65 g (2445 vienetai) – perkasoje 1 (22), dar 4,1 g (9 vienetai) kapinyno teritorijoje surasti atsitiktinai. Vis dėlto dėl kaulų fragmentiškumo minimalaus palaidotų mirusiųjų skaičiaus nustatyti nepavyko. Vidutinis degintinių kaulų svoris siekia 0,11 g ir praktiškai atitinka kitų viduramžių degintinių kapinynų tyrinėjimų duomenis. Antai Bedugnės kapinyno (Trakų r.) degintiniai kaulai vidutiniškai svėrė nuo 0,114 g (kalvos ŠV pakraštyje) iki 0,137 g (kalvos aikštelėje), Meškučių kapinyne (Kaišiadorių r.) – 0,13 g, o vandens užlietuose Bajorų kapinyno (Elektrėnų sav.) plotuose – vos 0,08 g (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 145; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 154; *ATL 2015 metais*, 2016, p. 170; *ATL 2018 metais*, 2019, p. 135; *ATL 2019 metais*, 2020, p. 93).

Iš viso Vilūnų kapinyne aptikta 160 ypačiųjų radinių. Beveik pusė jų yra papuošalai, buities reikmenys, aprangos detalės ir ginklai sudaro kur kas mažesnę rinkinio dalį. Be to, daugiau nei pusė radinių perdegę laužavietėje – atmetus su degintiniais kapais nesusijusius radinius, su perdegimo žymėmis buvo 55,3 % visų dirbinių (83 iš 150). Tarp inventorintų 73 keramikos šukių vyrauja apžiestų puodų fragmentai (51 šukė, arba 69,9 %). Lipdytos keramikos sąrašą sudaro 17 (23,3 %), žiestos – 5 šukės (6,8 %). Bendras šių šukių svoris siekia 339,89 g, dar 172 smulkūs keramikos fragmentai (bendro 97,37 g svorio) į inventorintos keramikos sąrašą nebuvo įtraukti. Molio tinko sąraše – 16 gelsvos, pilkšvos ir juosvos spalvos tinko fragmentų (bendro 30,41 g svorio). Pažymėtina, kad 6 lipdytos keramikos šukės skiriamos brūkšniuotajai keramikai, kelios apžiestos keramikos šukės puoštos lygiagrečiais grioveliais ir nago įspaudais, o žiestai keramikai būdingas puošimas rusva glazūra. Brūkšniuotosios keramikos kontekstas ir santykis su mirusiųjų laidojimu lieka neaiškus.

Aptikti radiniai Vilūnų kapinyno degintinius kapus leidžia datuoti XIII–XIV a. Pagonybės ir krikščionybės sandūroje laidojimo paminklas nebuvo apleistas, jis naudotas iki pat XVII a. Viršutinę kapinyno datą leidžia apibrėžti tyrimų metu rasti griautinių kapų radiniai ir platūs tyrinėjimai dujotiekio trasos vietoje. Degintinis kapas 1 skiriamas XIV a. II pusei, tikslesnė degintinio kapo 2 data (XIII a. ar XIV a.) lieka neaiški. X–XII a. I pusės AMS ^{14}C datą, gautą ištyrus pušinės lentos mėginį iš degintinio kapo 1, reikia sieti su „sendinto medžio“ efektu ir ^{14}C kalibracinėje kreivėje XIII a. II pusėje – XIV a. pastebimo suplokštėjimo keliamais datavimo sunkumais.

Tyrinėjant Vilūnų degintinius kapus surasta 360 titnago radinių; dar 308 titnago žaliavos fragmentai (bendro 147,61 g svorio) nebuvo inventorinti. Nors 59 titnago radiniai perdegę laužavietėje, o 4 aptikti preparuojant degintinių kapų duobių užpildą, visi šie radiniai laikomi mezolito pabaigos – neolito pradžios (6000–4000 m. pr. Kr.) gyvenvietės, kurios tąsa įžvelgiama į P nuo tyrinėtų plotų einančioje dujotiekio trasoje, palikimu. Titnago radiniai vienodai tankiai pasklidę armenyje ir gilesniuose gelsvai pilkšvo priesmėlio ir gelsvo smėlio sluoksniuose – gyvenvietės sluoksnį suardė vėliau čia laidoti sudeginti mirusieji ir daugelį metų trukęs kalvos arimas.

Atlikti tyrinėjimai atskleidė išskirtinę Vilūnų kapinyno tyrimų reikšmę. Siekiant plačiau pažinti pagonybės ir krikščionybės sandūros laikotarpio laidoseną, atskleisti laidojimo paminklo raidą, degintinio ir griautinio laidojimo būdų santykį, pradėtus archeologinius Vilūnų kapinyno tyrimus būtina tęsti.

Vilūnai Cremation Cemetery

In 2021, the LNM and LII investigated Vilūnai Cremation Cemetery (Kaišiadorys District) (Figs. 1, 3, 4). The expedition collected scientific data about the cremation of the dead in Medieval Lithuania, cremation burials in the cemetery, and the manner of burial. 14 m^2 were excavated and about 3500 m^2 were surveyed using a metal detector (Fig. 2). The investigation discovered two cremations (Figs. 6, 10) and recorded a horizon from 25–35 cm (at the NE foot of the cemetery's hill) to 33–55 cm thick (on the hilltop) of cremation burials with burnt and partially melted artefacts, small potsherds, and cremated bones. In all, 320.22 g of cremated bones were collected but the minimum number of individuals could not be determined.

The cemetery's investigation yielded 160 special finds, 73 sherds of hand built, partly thrown, and thrown pottery (Fig. 8), 360 flint finds (Fig. 9), and 16 pieces of clay daub. Almost half of the finds consisted of ornaments (Figs. 7, 11, 12), while household items (Fig. 5), clothing elements (Fig. 13), and weapons comprised a somewhat smaller part of the collection. The cremations date to the 13th–14th centuries, but uncremated individuals had been interred in the cemetery and the burial site had been used without interruption up until the 17th century. The flint finds abundantly scattered in the cremation burial horizon come from a late Mesolithic – early Neolithic (6000–4000 BC) settlement. The context of the Brushed Pottery sherds discovered among the other cremation burial finds so far remains unclear.